

FILM

L'œuvre au noir van Yourcenar-Delvaux

De voorspelling van Andre Delvaux is jammer genoeg uit gekomen: zijn jongste film *L'œuvre au noir* viel in Cannes buiten de prijzen. Toch hadden velen er heel wat om durven wedden dat deze verfilming van het gelijknamige boek van Marguerite Yourcenar minstens een juryprijs zou krijgen. Ondanks het feit dat Delvaux niet werd bekroond zijn velen er, terecht, van overtuigd dat hij op het palmares niet mistaan zou hebben.

Van een film die succes kent, wordt beweerd dat „hij op zijn tijd komt”. Geldt dat ook voor *L'œuvre au noir*? Te oordelen naar wat de regisseur daarover zegt, is het antwoord positief. Hij beweert immers dat zijn filmische oeuvre nauw verstrengeld is met zijn eigen persoonlijkheid, zijn eigen opvattingen, zijn eigen ik. „Ik bewonder Zeno omdat hij zichzelf blijft, ik herken in hem een zoeker naar waarheid. Ook de wijze waarop hij zijn beroep uitoefent en zijn kennis doorgeeft, zijn zaken die me diep raken”, aldus Delvaux.

Zijn eerste kennismaking met *L'œuvre au noir* (een term uit de alchemie) dateert reeds van twintig jaar geleden toen hij het boek kreeg van Jo Dua. Hij las het oppervlakkig en legde het aan de kant.

Werkend aan *Benvenuta* kwam het onderwerp hem weer voor de geest en bij een toevallige ontmoeting in Cannes met producent Philippe Dusart werd over een mogelijke verfilming gesproken. Dusart vond dat de combinatie Delvaux-Yourcenar klikte en beijverde zich om geldschietters te vinden die bereid waren om in het project te investeren, louter en alleen afgaand op de faam van de tandem Yourcenar-Delvaux.

Privé- en ministeriële beurzen kwamen los. Maar toen diende iets op papier gezet. André Delvaux stelde een soort werkdocument op en contacteerde, via de uitgeverij Gallimard, de schrijf-

ster. Essentieel uitgangspunt was, dat alleen het tweede deel van het boek als basis voor een script zou dienen. Omdat in dat deel, met als titel *De terugkeer naar Brugge*, een continue verhaallijn aanwezig was. De hoofdfiguur Zeno, alchemist, geneesheer en filosoof, keert na talloze omzwervingen naar zijn geboortestad Brugge terug. Omdat hij een vrijgevochten man is, gedurfde stellingen poneerde en experimenten waagde op medisch gebied, wordt hij door de autoriteiten gezocht. Vooral in het zuiden van Europa. Zeno is ervan overtuigd dat hij in Brugge veilig zal zijn.

Voordat hij, onder de naam Sébastien Théus en in gezelschap van de prior der Cordelieren, de Brugse stadspoorten bereikt, maakt Zeno in onze gewesten kennis met de godsdienstvervolging. Eenmaal in Brugge vindt hij onderdak bij zijn vriend Jean Meyers. Hij wordt er met open armen ontvangen. 's Avonds komt Cathérine, de dienstmeid, hem een verwarmde steen brengen, en blijft bij hem.

Al gauw merkt Théus dat het verleden niet helemaal dood is. Hij wordt namelijk herkend, o.a. door Greete die dienstmeid was bij zijn moeder. In een droom ziet hij zijn moeder trouwens terug. Naarmate Théus meer en meer onder de Brugse bevolking komt, spant er zich een net rondom hem. Hij wordt aangehouden en verschijnt voor de procureur. Deze man benadert hem aanvankelijk uitermate vriendelijk en geeft zijn griffier zelfs de opdracht niets te noteren. Wat Théus, alias Zeno, zegt, blijft „onder ons”. Lang houdt de procureur dat spelletje niet vol en Zeno verschijnt voor de rechters. Beschuldigd van ketterij wordt hij tot de brandstapel veroordeeld...

André Delvaux vertelt Zeno's geschiedenis op een sobere, pakkende manier. Hij is er wonderwel in geslaagd om zowel Zeno's levensverhaal als de hele tijdgeest te belichten. Door middel van talloze details word je gewaar in wat een verwarde, woelige, tijd Zeno leeft en hoe hij in het nauw

Zeno, hoofdfiguur uit de film „L'œuvre au noir” van A. Delvaux, vertolkt door Gian Maria Volonte.

wordt gedreven. Toegegeven, voor sommigen kan Delvaux' stijl wat rigoureuus of zelfs saai overkomen, maar wie eenmaal in de ban komt van het geraffineerde camerawerk van Charlie Vandamme raakt er moeilijk van los.

L'œuvre au noir is een kleurenfilm, maar het bijzondere eraan is, dat hij in een soort zwart-wit tonaliteit werd opgenomen. Heel bewust, onderstreept Delvaux. „Mij stonden films van Bresson en Dreyer als voorbeelden voor ogen. Maar omdat ik niet hou van het koele en het ijzige van een Bresson, koos ik voor Dreyers aanpak”. Revelerend voor de werkwijze van de regisseur is het feit dat hij met zijn cameraman musea bezocht om de sfeer, de warmte van zijn film te bepalen. Uiteindelijk viel hun keuze op het werk van La Tour omdat die

met weinig personages werkt en vaak slechts één lichtbron gebruikt. Dat verklaart meteen veel beeldcomposities in de film. Dat die beelden bijzonder knap gemonteerd zijn, zal weinig cinefielen die vertrouwd zijn met Delvaux' filmproductie, verbazen. Ook de montage van muziek en beeld verdient dit keer extra aandacht. Freddy Devreese's klanken geven sequenties een eigen vitaliteit en ritme. De harmonie tussen beeld en muziek is perfect.

Zoals bekend, is het boek van Yourcenar in het Nederlands vertaald onder de titel *Het hermetisch zwart*. Met een niet van ironie gespeend knipoogje beweren bepaalde Yourcenar kenners dat „hermetisch” een juiste omschrijving is van de inhoud. Delvaux stond dus evenmin voor een gemakkelijke taak toen hij de lite-

raire tekst naar het filmscherm toevertaalde. Meermaals heeft hij de geschreven tekst (van Yourcenar) moeten „herschrijven”. Zeno's moeder, Hilzonde, wordt bij Yourcenar beschreven, maar hij herschreef die figuur in functie van zijn actrice Marie-Christine Barrault. In een magisch-realistische scène (Zeno spreekt tot zijn jongere moeder, wat dus eigenlijk niet kan) wordt Hilzonde niet langer de schuchtere, magere vrouw uit het boek. We leren er wel uit dat Zeno als bastaardkind jaren lang in de keuken werd opgevoed.

Ook de procureur werd door de regisseur „aangekleed”. Omdat deze man, van Vlaamse nederige afkomst, in het gevele probeert te komen bij zijn oversten, spreekt hij Frans met een Vlaams accent. Zijn requisitoir tegen Zeno werd door Delvaux zelf op papier gezet.

Deze twee voorbeelden illustreren de creatieve inbreng die acteurs, resp. Marie-Christine Barrault als Hilzonde en Senne Rouffaer als (sublieme) aanklager, hebben bij het ontstaan van een film. Daarbij mag hoofdrolspeler Gian Maria Volonte niet worden vergeten. Hijzelf is verantwoordelijk voor de macabere, aangrijpende haast onuitstaanbare sterfscène.

L'œuvre au noir is een hoogtepunt in de carrière van André Delvaux. Een makkelijke film is het niet, wél een die getuigt van de enorme culturele bagage van de maker ervan.

Raf Butstraen

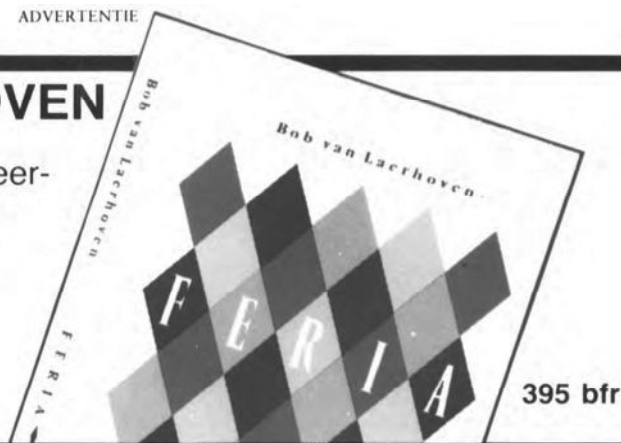
ADVERTENTIE

BOB VAN LAERHOVEN

“een tematisch sterk gekoncipieerde bundel van zes verhalen – evenwichtig van opbouw, suggestief in hun verwoording verrassend in hun wending”

Jooris van Hulle in **Standaard der Letteren**

bij **Dedalus**

395 bfr.